త్రివేణిని త్రివేణీసంగమం దగ్గిర ఆనందమూర్తి చూసినప్పుడు ఎవరో ఉత్తరాది అమ్మాయి అనే అనుకున్నాడు. కాని, తెలుగు కళ్ళని తెలుగమ్మాయే ఆకర్షించింది. త్రివేణి తండ్రి గౌరీపతి మూర్తినిపోల్చి పలకరించి, ఇంటికి తీసుకెళ్ళినప్పుడు తెలిసింది, త్రివేణి తెలుగమ్మాయేనని. ఎప్పుడో తెలుగు యాత్రిక బృందాన్ని ఉత్తర దేశ యాత్రలుచేయిస్తూవచ్చినగౌరీపతి అలహాబాదులోనే ఉండిపోయాడు. తెలుగు యాత్రీకులకు సదుపాయాలు అవీ కుదురుస్తూ ఉంటాడు. మూర్తి తండ్రికీ, గౌరీపతికీ మంచి పరిచయమట. మూర్తిని బాల్యంలో బాగా ఎరుగునట.

త్రివేణి మూర్తికి టీ అందివ్వడంతో ప్రారంభమైన అనురాగం పెరిగి, ఇద్దరూ కలిసి తిరగడం చూసి గౌరీపతికూడా అమ్మాయికి వరుణ్ణి వెతకనవసరంలేదని సంతోషించడం జరిగింది.

ఒకనాడు ఎవరో తెలుగు యాత్రీకుడిదగ్గిర తెలుగు దినపత్రికలో

మూర్తి తన పాతఫొటో చూసి పత్రిక తీసుకొని చదివాడు.

"నాయనా! ఆనందమూర్తీ! నీకోసం పెద్ద ఆస్తి ఉంచాను. నేనులేను అనుకో. ఆస్తి నీ యిష్టంవచ్చినట్టు అనుభవించు! మాధవీపురానికి వెంటనే వచ్చి అన్నీ తెలుసుకో. త్వరగా రా!" అదీ ఆ పత్రికా ముఖలేఖా ప్రకటన.

మూర్తి త్రివేణితో పదిరోజుల్లో తిరిగి వచ్చేస్తాను. లేకుంటే రమ్మని రాసిన వెంటనే తండ్రీకూతుళ్ళిద్దరూ బయలుదేరి రండని చెప్పివెళ్లాడు.

* * *

...తన మేనల్లుడు ఆనందమూర్తి దాన విక్రయాధికారాలతో యావదాస్తినీ సంపూర్ణంగా ఖర్చుచేసుకొని అనుభవించవచ్చు. కాని– పెళ్ళిపనికిరాదు! సాంప్రదాయకంగాగాని, రిజిస్టరీ పద్ధతిలోగాని పెళ్లిచేసుకొని ఉండరాదు; చేసుకోరాదు. అలా కానిపక్షంలో, మూర్తి సంవత్సరం లోపల రాని పక్షంలోనూ, ఆస్తిని హరిజనుల సౌకర్యాలకోసం కొంత, ఊళ్లో ఆస్పత్రి పెట్టడానికి కొంత, మిగతాది దేవాలయానికి చెందాలి. ఆ విధంగా జరపడానికి ఆ ఊళ్లో పెద్దమనుషులనిపించుకొంటున్న భుజంగరావుకీ, ఆలయ ధర్మకర్త అనంతానికీ ట్రిస్టీలుగా పెద్ద ఠికం యివ్వబడింది.— అదీ లక్ష్మీంపతి శాసనం.

లక్ష్మీంపతి వీలునామా రాసిన రెండో రోజునే పెద్ద వరదతో ఉన్న నదీప్రవాహంలో పడిపోయాడు. లాయరు అన్నీ విశదపర్చాడు మూర్తికి.

లక్ష్మీంపతికి ఆనందమహల్ పేరు గల పెద్ద భవంతి ఉన్నది. మూర్తికి చిరపరిచితమే. రెండురోజులు ఆలోచించి అలహాబాదుకి ఉత్తరం రాశాడు.

గౌరీపతీ, త్రివేణీ వచ్చాక అంతా చెప్పి, ఊరికే పైవాళ్ళకు వొదిలేకంటే కొన్నాళ్ళు చూద్దామని, అన్ని సదుపాయాలతో వేరే మంచిఇల్లు ఏర్పాటు చేసి అందులో వాళ్లిద్దర్నీ ఉండమన్నారు మూర్తి తరచు అక్కడకు వెళ్ళివస్తూండేవాడు.

ఊళ్లో రగడ ప్రారంభమైంది. మూర్తికి పెళ్ళి అయింది వేరే ఉంచాడన్నారు. అటువంటి దేమీ జరగలేదని దైవసాక్షిగా ముగ్గురూ తెలియజేసుకున్నారు.

గౌరీపతికి త్రాగుడు అలవాటుంది. ఒకనాడు గుండెఆగి పరమపదించాడు. త్రివేణికి ఉన్న దిక్కంతా మూర్తే. త్రివేణి అందం మెరుపులాంటిది. జిగేల్మని చీకట్లు కమ్మిస్తుంది. అలా కళ్ళు చీకట్లు కమ్మినవాళ్ళలో ముఖ్యులు ఆ యిద్దరు పెద్దలే–భుజంగ, అనంతులు. కాని, చందన తరువుమీదనే మూర్తి గారుడం ఉన్నది. పాములు దూరంనించే పడగలెత్తి చూస్తున్నవి.

పెళ్ళి పనికిరాదని, రాశాడేగాని అడ

దాని సంబంధం ఉండకూడదని రాయవల సిందిఅని దేవాలయాభిమానులూ, బ్రహ్మ చర్యం అవలంభించాలనే దాని తాత్పర్యం అని భుజంగీయులూ చాటారు. మూర్తి దేన్నీ లక్ష్యపెట్టలేదు. త్రివేణి మాత్రం యీవలకొచ్చి తిరగలేకపోయింది మూర్తి ఉంచిన వెలయాలిగా చూశారు. అసహ్యకరమైన వాదులు చెలరేగాయి. ఒకరాత్రి మూర్తి తలమీద ఎవడో కర్రతో బాది పారిపోయాడు మూర్తి మంచాన పడ్డాడు. త్రివేణి గాలిలో దీపం లాగున్నది, ఏక్షణాన ఏమైనా జరగ వచ్చు

ఒక సాయంత్రం మూర్తిని చూడ్డా నికి వెళ్ళి, ఇవతలకు వస్తున్న త్రివేణిని ఆనందమహల్ ముందు దడికట్టినిల్చున్న ప్రముఖులతో కూడిన పెద్దమూక "మూర్తి నీకేమౌతాడు?" అని ప్రశ్నలు కురిపించారు. మూర్తి నిరసంతోనే వచ్చి "ఆమెను వివాహం చేసుకోబో తున్నాను!" అని చెప్పగా "అలా దారి కిరా!" అంటూ మూక చెదిరిపోయింది. మూర్తి వివాహం చేసుకుంటే ఆస్తి అత నికి చెందదు. అన్నిటికీ పంచాలి, అందుకు పెద్దలు భుజంగం, అనంతం. ఇద్దరూ తోడు దొంగలే. బాగా కాజేయ వచ్చు.

ఆ ఊళ్లో ఒక పిచ్చివాడున్నాడు. మనుషుల్ని కరుస్తాడంటారు. వాడు త్రివేణి ఉన్న ఇంటి అరుగు ఆశ్రయించాడు. తోడుగా ఒక కుక్కను కూడా చేర దీశాడు. అదీవెర్రికుక్కేనట. పిచ్చివాడు త్రివేణి దగ్గిర బుద్ధిమంతుడిలాగా మెసులు కుంటాడు త్రివేణికి వాడి భయంలేక పోయింది. అప్పుడప్పుడు తిండికూడా పెట్టించింది. పిచ్చివాడు ఒక్కొక్క ప్పుడు ఎవరూ లేనప్పుడు తమాషాగా "లోకానికీ మూలం పిచ్చే! పిచ్చికి పిచ్చే విరుగుడు! పిచ్చోడే పిచ్చిలేని మడిసి! ఒకటే రూపాయి - బొమ్మ దెయ్యం! బొరుసు దేముడు!" ఇలాంటివే అంటూంటాడు.

ఒకరాత్రి తలుపుకొట్టడం త్రివేణి విన్నది. తర్వాత పెద్దకేక. మర్నాడు అనంతం ఆస్పత్రిలో ఉన్నాడని అను కుంటున్నారు పిచ్చాడి పనేనట.

మరొక కాళరాత్రి కుక్క అరుపులు మనిషి కేక వినిపించాయి. భుజంగం కొన్నాళ్లు ఊళ్లో కనిపించలేదు.

* * *

మూర్తి త్రివేణిని భార్యలాగే ఉంచా డని, ఆమె గర్భవతిఅనీ, ఆస్తి హక్కులు పొందులుకోవాలనీ దావా తెచ్చారు. పెళ్లి చేసుకోరాదనే ఉందిగాని, మరేమీ చెయ్య రాదని లేదనీ - ధర్మసందేహంగానే కోర్టుల్లో ఉండిపోయింది త్రివేణిని పెళ్ళి చేసుకున్నట్టుగానే ఒప్పుకొని వెళ్ళిపోదా మనుకున్న మూర్తి నిముషం వృధాకానీ యకుండా మాలగూడెంలో రెండు పెద్ద మంచినీటి బావులు, బడి, ఉచితంగా

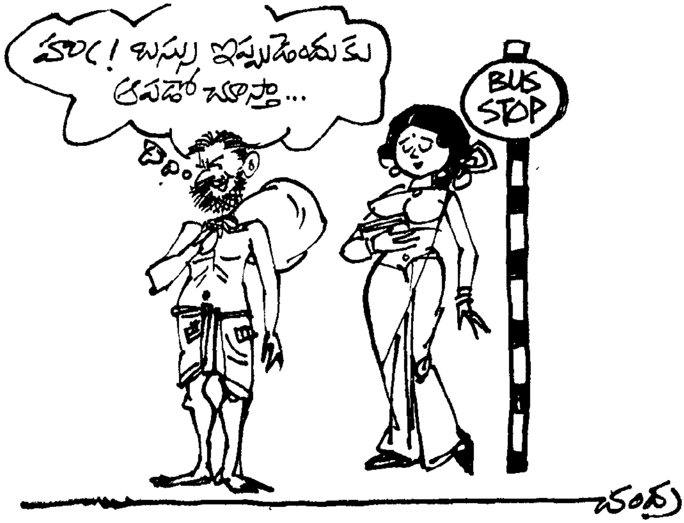

మందులిచ్చే ఆస్పత్రి, లైబ్రరీ చిన్న చిన్న వ్యవసాయదారుల కుపయుక్తంగా చిన్న సమావేశమందిరం, నామమాత్ర వడ్డీకి అప్పులిచ్చే వసతిని ఇంచుమించు పూర్తి కానిచ్చాడు ఇలాంటివన్నీ ఇచ్చితంగా జరగడం పెద్దలకు కంటకంగా ఉంది. ఆ పనులు దగ్గిరుండి చేయిస్తుండగా మూర్తిమీద ఎక్కడ్నించో విసిరిన చేతి బాంబుపడి ప్రేలింది. మూర్తిని అస్పత్రికి తీసుకెళ్ళారు.

త్రివేణికి అక్కడ ఉండడం మంచిది కాదనిపించింది. ఏవిధంగా చూసినా వెళ్ళిపోవడం మంచిదనిపించింది. తన మూలంగా మూర్తి ఆస్తినీ సౌఖ్యాన్నీ వొదులుకోవడంకంటే, మూర్తి సుఖంగా ఉంటూ మంచిపనులు చెయ్యడమే కావలిసింది అనుకుంది. తాను అలహాబాదు వెళ్ళిపోతున్నాననీ, తనకేం ఫర్వాలేదనీ, కర్తవ్యాల్ని విడిచిపెట్టవద్దనీ చీటీరాసి పిచ్చివాడి కిచ్చింది, మూర్తి వస్తే యిస్తాడని. మూర్తి త్రివేణికి పెట్టుకోమని ఒక వజ్రాలహారం ఇచ్చాడు, దానినంత రొక్కం కూడా ఉంది. తోలుపెట్టెలో పెట్టుకొని రాత్రి ఎవరికంటా పడకుండా ఒంటరిగా స్టేషనుకి బయలుదేరింది. ఎవరో ఊరు వెలుపల చీకట్లో దొంగ లాంటి మనుషులు అడ్డుకున్నారు. ఎలా వచ్చాడో పిచ్చాడు, వాళ్ళమీదకు ఉరికాడు. త్రివేణి తప్పించుకొని పారిపోతూండగా, వెనక కుక్క అరుపులు, మనుషుల అరుపులు, ఆ తర్వాత పిచ్చివాడి ఆర్తనాదం వినిపించాయి. స్టేషను చేరుకొంది.

* * *

మూర్తి వచ్చిచూస్తే త్రివేణి ఇంటికి తాళం వేసిఉంది. పిచ్చివాడు కనిపించ లేదు. కుక్క మూలుగుతూ ఒక మూల చివరిసారిగా తోక ఆడించబోయింది. పిచ్చివాడు స్టేషనుకెళ్ళే దారిపక్క దొంకల్లో చచ్చి పడిఉన్నాడట. ఎవరో కొట్టి చంపినట్టు తెలిసిందట.

తాను లేకుంటే యిన్నాళ్లు పడిన శ్రమ అంతా చివర్లో పాడవుతుంది. నాలుగు రోజుల్లో కొంత సర్దిపెట్టి త్రివేణి కోసం వెళ్దామనుకొన్నాడు మూర్తి.

* * *

ఉత్తరాదికెళ్ళే రైల్లో రాత్రి పెట్టి తలకింద పెట్టుకొని త్రివేణి నిద్రిస్తు న్నది. ఒక ఘరానాదొంగ పెట్టి మెల్లగా లాక్కుపోబోతూంటే ఒక బైరాగి వాడి చేతిని అలాగే భల్లూకప్పట్టు పట్టు కున్నాడు. ప్రయాణీకులు కొందరు లేచి వాణ్ణి రైలాగ్గానే స్టేషను పోలీసులకి అప్పగించారు. బైరాగి త్రివేణిని ఎక్క డకు వెళ్తున్నదీ అడిగాడు. ప్రయాగకో, హరిద్వారానికో వెళ్తానని తన గతి యింకా తనకే తెలీదనీ అయోమయంగా చెప్పింది. తెలుగు మాట్లాడుతున్న బైరాగి ఎవరో ఆప్తుడులాగ తోచాడు త్రివేణికి.

అమ్మా నీ తండ్రిలాంటి వాడిననుకో మని చెప్పి బైరాగి తనతో ప్రయాగలో గంగఒడ్డున ఉన్న ఆశ్రమానికి తీసు కెళ్లాడు. ఆ ఆశ్రమంలో త్రివేణికి ఆడ తోడు కూడా దొరికింది. జీవితంలో దగాపడినవాళ్ళు, విరక్తులు రకరకాల వాళ్ళు ప్రశాంతంగా అక్కడ గడుపు తున్నారు. అన్నిటికంటే త్రివేణికి ఆ ఆశ్రమంలో బైరాగి కుటీరంలోనే మసు లుతూ ఉండే మురారిని చూసి మురిసి పోయింది. మురారి అక్కడ అందరికీ ముద్దుల బిడ్డ, మూడేళ్ళవాడు. బైరాగికి మురారిమీద చాలా శ్రద్ధా, ముద్దూను. అక్కడ ఆడవాళ్ళందరూ మురారి తల్లులే. మురారి త్రివేణికి బాగా చేరిక య్యాడు. మురారిని చూస్తున్నప్పుడు త్రివేణి పులకరించిపోయేది. తాను కూడా మాతృమూర్తి కాబోతూన్నది!

* * *

మూర్తి త్రివేణిని వెదుకుతూ అలహా బాదు, హరిద్వారం, కాశీ అన్నీ గాలిం చాడు. నిరాశతో మాధవీపురం చేరాడు. ఆనందమహల్ మీద, ఆస్తి మీద, సత్కార్యాలమీద విరక్తి పుట్టింది. వీటి కోసం త్రివేణిని పోగొట్టుకున్నాడు. కొద్దిరోజుల్లో అన్నీ తెల్లార్చుకొని త్రివే ణితో ఒడ్డు చేరుకోవాలనుకుంటుంటే త్రివేణి ఎందుకు వెళ్ళిపోవాలి? తనమీద ఎందుకు విశ్వాసం లేకపోయింది? అని మూర్తి అశాంతితో ఉంటున్నప్పుడే కళ్యాణ కింకిణి వచ్చింది. కళ్యాణకింకిణి కళారాధికురాలు. తన నృత్యబృందానికి తగిన వసతీ అదీ కూర్చుకోడానికి మూర్తి సహాయాన్ని అర్థించవచ్చింది.

* * *

బైరాగి కుటీరంలోనే త్రివేణి చక్కటి మగపిల్లవాణ్ణి ప్రసవించింది. బైరాగి వాడికి శౌరి అని పేరుపెట్టాడు. మురారికితోడు శౌరి. మురారి శౌరిని విడిచి పెట్టడు. తమ్ముః తమ్ముః అని ముద్దు లాడతాడు.

శౌరి రెండేళ్ళవాడయినాడు. ఆశ్రమంలోమురారి, శౌరిలను బలరామకృష్ణులన్నారు. బైరాగి బైరాగి తాత అయ్యాడు.

* * *

త్రివేణిని తాను చూసి ఉండకపోతే ఎంతో బాగుండిపోయేది. ప్రేమ-రస తృష్టలు రెండూ దేనికదే గొప్పది సుమీః అన్నాడు ఒకసారి మూర్తి కళ్యాణకింకిణితో, కింకిణి కళా రూపాన్ని చూస్తూ. కింకిణి మూర్తిమీద జాలి, సానుభూతితో మూర్తిని మరిపిద్దామని చూసింది. కాని మూర్తి "నేను త్రివేణిని మరిచిపోవడం న్యాయమే అని నీకు అనిపిస్తే నన్ను లాలసలో ముంచుః" అన్నాడు అప్పట్నించి కింకిణి మూర్తి దగ్గిర ఉత్తమ స్నేహితుడితో ఎలాగ మెసులుకోవాలో అలాగే మసిలింది, మనసులోని ప్రేమ మనుసులోనే దాచి.

దేశాటనంలో కొంత మేలుంటుందని కొద్దిమంది నృత్యబృందంతో, తనతో బాటు మూర్తినికూడా బయలుదేరదీసింది కింకిణి.

మాధవీపురం ఊరివాళ్లకిప్పుడు త్రివేణిపట్ల ఎక్కడలేని సానుభూతి పుట్టుకొచ్చింది. సీతమ్మలాంటిదాన్ని ఎటో తగిలేసి తైతక్కలాడితో తిరుగుతున్నాడని మూర్తిని ఆడిపోసుకున్నారు. అది పోతే పోయిందిగాని ఊర్వశి దిగి వచ్చిందే వీడికోసంః అని అసూయపడ్డ వాళ్ళు గింజుకున్నారు.

* * *

త్రివేణి దగ్గిరున్న పైకమంతా అయిపోయింది. పిల్లవాడి పోషణకూ, తనకూ వజ్రాల హారాన్ని అమ్మక తప్పదు. అంతవరకెప్పుడూ బైటకు తీయని హారాన్ని తీసి అమ్మిపెట్టమని బైరాగి తాత చేతుల్లో పెట్టింది. బైరాగి తాత దాన్నిచూసి నిర్ఘాంతపోయాడు ఎక్కడిదని అడిగాడు త్రివేణి ఏదీ దాచకుండా అంతా పూసగుచ్చినట్లు చెప్పింది.

అంతా విన్న బైరాగి తాత కన్నుల్లో నీరు ఊరింది. "అమ్మాః ఒక స్త్రీమాంగల్యంతో తన మగవాడిని మానసికంగా చిత్రహింసకు గురిచేసింది. మరొక త్రివేణి ఏ మాంగల్యం లేకుండానే తన వాడికోసం అన్ని కష్టాలూభరించి బిడ్డతో సన్యాసిలాగ గడిపింది. ఇది ఎంత చిత్రంగా ఉందిః...... నీ కష్టాలకు కారణమైన ఆ శాసనానికి కర్త అయిన లక్షింపతి సంగతి నాకుతెలుసు. అలాగ ఎందుకు రాశాడో వింటేనేగాని నువ్వు వాణ్ణి క్షమించలేవు...నువ్వు యిచ్చిన వజ్రాలహారం లక్షింపతిపూర్వీకులనుండి

వంశపారంపర్యంగా ఇంటి కోడలు పెట్టుకు నేది..." అంటూ బైరాగి తాత గాద్గదికాన్ని సంబాళించుకొని చెప్పడం ప్రారంభించాడు.

...లక్షింపతి ఆగర్భ శ్రీమంతుడు. చిన్నతనంలోనే వరలక్ష్మితో పెళ్లి జరి గింది. మూర్తీభవించిన మూర్ఖత్వం వరలక్షి. అక్షరజ్ఞానం ఉంది. మూఢా చారాల పట్టింపు చచ్చినంత

భర్తలవల్ల భార్యలుపడే కష్టాలే చద వడం, వినడం పరిపాటి, కాని భార్యగా వల్ల, పెళ్ళి అనే ఘోరకాండవల్ల మంచి మగవాడు ఎంత అన్యాయం పొంద గలడో దానికి లక్షింపతి జీవితం తార్కాణం.

భర్త అనే మగవాడు భార్య అనే ఆడదానివల్ల ఏమిటి కోరుకుంటాడో అలాంటివి ఏవీ తెలియవు. మొగుడు సరిగ్గా చూడలేదని నిత్యమూ సాధింపు. పతివ్రతలంటే ఎప్పుడూ ఏడుస్తుంటారని ఆమె ఉద్దేశం అయివుంటుంది. ప్రతి దానికి మొండిపట్టుకూడా తోడు. అస్త మానం పసుపు మెత్తుకోవడం, కుంకం రూపాయంత పెట్టుకోవడం, భర్తఎంగిలి తినడం, భర్తకు ఆకలిలేకపోయినా, భర్త తినందే తినకూడదన్నందువల్ల తినమని వేధించుకు తినడం, మూతి ముడుచుకోవడం యిలాంటివే వరలక్ష్మికి తెలిసిన పతివ్రతా లక్షణాలు.

ఇటువంటి దాంపత్యంకంటే విడి పోవడం మంచిది. కావలసినంత ఆస్తి తీసుకొని నీ యిష్టంవచ్చినచోట, పుట్టిం టనో వెళ్ళి ఉండమంటే నోరు నొక్కు కొని, "అవ్వ! ఇదా పెళ్లంటే నీకు తెలిసింది? అగ్నిసాక్షి పెళ్లంటే మజాకా అనుకున్నావా? ఇలాంటి మాట అనటా నికా పెళ్లాడింది?" అంటూ ఉగ్రకాళి అయ్యేది. పోనీ నేనే ఎటో పోతానులే అని లక్షింపతి అంటే, ఆ మర్నాడే ఇల్లంతటికీ నిప్పుపెట్టి అందులో కాలి బూడిదైపోతానంటూ మంగళసూత్రాలు పట్టి శపథంచేసేది.

ఒకసారి లక్షింపతి పట్నంనించి స్నేహితులను తీసుకువస్తే వాళ్ల వేష భాషలు నచ్చక, కాఫీలో ఏం కలిపిందో వాళ్లు చచ్చే పర్యంతమైంది. అదేలాగో నలుగురి మంచితనంవల్ల కమ్మకు పోయింది.

ఇంట్లో పనిపిల్ల గౌరికి మొగుడికీ రంకుకట్టి,ఒక ఉదయంయింకా లక్షింపతి నిద్ర లేవకముందు గౌరి గది ఊడ్చు తూంటే బైట గొళ్లెంపెట్టి, దాన్ని పెళ్ళాడబోతున్న రంగడిని పిల్చు కొచ్చింది. వాడు దాన్ని అనుమానించాడు. అది నూతిలోపడి చచ్చింది. రంగడు లక్షింపతిని చంపడానికి చూశాడు లక్షిం పతి 'రంగా! చంపి పుణ్యంకట్టుకో' అన్నాడు. రంగడికేదో నిజం తెలిసి నట్లయింది. గౌరి అలాంటిది కాదని బాబుగారి నోటితో చెబితే అదే తనకు

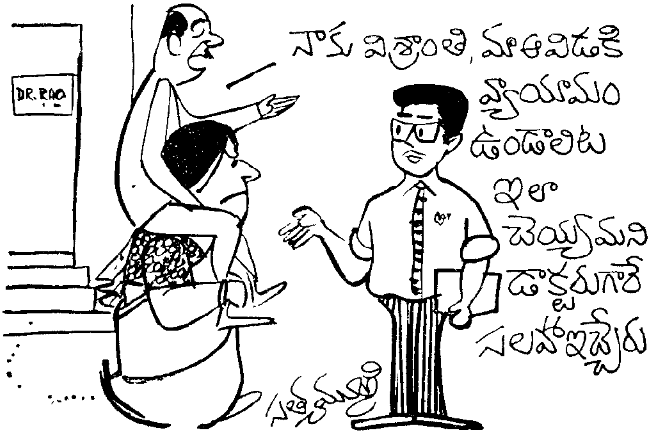

చాలన్నాడు. ఆ తర్వాత రంగడు పిచ్చెత్తి తిరిగాడు. మనుమల్ని కరుస్తాడు.

పిల్లా జెల్లా లేరు, ఉండబోరు తల్లీ దండ్రీ లేని మేనల్లుడిని లక్షింపతిచేరదీసి కొడుకైనా వాడేనని అనుకుంటే వరలక్ష్మి వాణ్ణి నానా పాట్లుపెట్టడమే గాకుండా, తన చెల్లిలి కూతురు ఐదేళ్ళ పిల్లను వాడికి పెళ్ళిచేసి, ఆస్తి అంతా ఆ పిల్లకు వ్రాయమని పోరుపెట్టింది. మేనల్లుడు తనకు పెళ్ళిలేకుండా స్వేచ్ఛగా తిరుగుతూ దేశసేవ చెయ్యాలని ఉందని చీటీ రాసిపెట్టి ఎటో వెళ్ళిపోయాడు, ఆచూకీ లేకుండా.

చివరికి వరలక్ష్మి చేసిన ఘనకార్యం ఏమంటే పునిస్త్రీ చావు చావాలని కిరసనాయిలు పోసుకొని అంటించుకొని చచ్చింది. ఆ బెడదదంతాపడి బైటపడ్డాక లక్షింపతి సింహావలోకనం చేసుకుంటే, తానింత నికృష్టజీవితం అనుభవించడానికి కారణం 'వివాహం' అనేదే అని అనిపించింది. అది ఎటువంటి వివాహమైనా ఒకటే. మంత్రాలపెళ్ళి ఇంట్లోనే రగడ, కాగితాలపెళ్ళి కోర్టులదాకా. వివాహంలేకుండా మగవాడు హాయిగా బతకగలడు. రెండు మార్గాలా జీవిత పరమార్థాన్ని చూడగలడు. వివాహం వల్ల నిజానికి ఎక్కువ నష్టపడుతున్నది మగవాడే, ఆ సంగతి తెలీకుండానే!

లక్షింపతి సుఖపడే వయసంతా అయిపోయింది. అన్నిటిమీదా విరక్తీ, విసుగూ పుట్టింది. తనలాగా కాకుండా, వివాహం అనే గుదిబండకుఆహుతి కాకుండా, చివరి దశలో తనకు తెలిసిన సత్యాన్ని అమలుజరిపే ఒక్కడైనా స్వేచ్ఛగా జీవిత మాధుర్యాన్ని అనుభవించాలి; అదే ఆత్మకు శాంతి అనుకొని వివాహం మీద తన అక్కసుతీరా ఆవిధంగా

శాసించాడు. లక్షింపతి అంచనాప్రకారం ఆనందమూర్తి పెళ్ళిచేసుకొని ఉండడనే నమ్మకంతోనే దినపత్రికలకు ప్రకటనలు యిచ్చాడు. నదికి వరద తగిలింది. తెల్ల వారు ఝామున ఒడ్డున కట్టుబట్టలు పెట్టి, చనిపోవాలనే ప్రవాహంలో పడ్డాడు. అయితే తన శవం బైట పడడం, యిష్టంలేక ప్రవాహంతో బాటు కొట్టుకుపోయి సముద్రం నది కలిసేచోట ఎక్కడో రూపుమాసిపోవా లని లక్షింపతి కోరిక లక్షింపతి గజ యీతగాడు బారలువేస్తూ ప్రవాహంతో కొంతదూరం కొట్టుకుపోగా, ఆ ప్రవా హంలో ఒక అద్భుతం కనిపించింది, కొద్దిబారల్లో.

ప్రవాహంలో గాజులున్న రెండు చేతులు ఒక బిడ్డను మునిగిపోకుండా పైకెత్తి పట్టుకొని ఉన్నాయి. ఒక ఇంటి పైకప్పు చిందరవందరగా చుట్టూరా తేలుతూ, కొంత మునుగుతూ ఉంది. ఆ కర్రల మధ్య యిరుక్కొని ఆ తల్లి అడుగున చావడానికి దగ్గిరలో ఉన్న దన్నమాట. తనగుండె కొట్టుకుంటు న్నంతవరకూ ఆ తల్లి బిడ్డను చావ నీయదు. ఎవరు రక్షిస్తారు? అన్న సందే హం లేదు. పట్టు తప్పనంతవరకూ ఆ చేతులు ఆ బిడ్డడిని మునిగిపోనివ్వవు. కాని ఆ చేతులు పట్టుతప్పుతున్నాయి. లోపలకు దిగుతున్నాయి, బిడ్డకూడా మునిగిపోక తప్పదు. అదృశ్యమే లక్షిం పతిని చావకుండా చేసింది.

శక్తినంతా కూడగట్టుకొని లక్షిం పతి బారలువేస్తూ ఆ పిల్లవాణ్ణి అందు కున్నాడు, నిలువీత యీదుతూ ఆ తల్లి చేతులు మరికనిపించలేదు. పిల్లవాణ్ణి భుజంపై ఒకచేత్తో ఎత్తిపట్టి, ఒక వెదురు బొంగు ఆధారం దొరికితే దాంతో ఒడ్డు చేరుకోడానికి ప్రయత్ని స్తున్నాడు. లక్షింపతికూడా అలిసిపోయి మునిగిపోడానికి సిద్ధంగా ఉన్న సమ యంలో ఎవరో కర్రలతోలాగి, యీదుతూవచ్చి పిల్లవాడితోసహా లక్షిం పతిని రక్షించి ఒడ్డుకు చేర్చారు. వాళ్ళు నదివడ్డున మకాంవేసుకొని ఉన్న ఒక బైరాగులగుంపు. పిల్ల వాడు తేరుకున్నాడు. ఆ పిల్లవాడు లక్షింపతిని చచ్చే తలంపునుండి దూరం చేశాడు. ఆ పిల్లవాడి తల్లి చేతులు లక్షిం పతికి ఒక పాఠంనేర్పాయి. బతికుంటేనే ఎంతమంచి పనులైనా చేయవచ్చునని. ఆ పిల్లవాడే 'మురారి'!

బైరాగులు లక్షింపతినీ, పిల్లవాణ్ణి తమతో ప్రయాగలో వాళ్ళు నడుపు తున్న ఆశ్రమానికి తీసుకొచ్చారు. ఆ సన్యాసులు ఆసేతు హిమాచలం తిరు గుతూ, దండుకొని తెచ్చినదాంతో ఆశ్రమంనడుపుతున్నారు. వాళ్ళఆశ్రమం లక్షింపతిని చూస్తూ ఉండమని అప్ప జెప్పారు. వాళ్ళ వచ్చినపుడు లక్షింపతి ఆ చుట్టుపక్కల క్షేత్రాలు తిరుగు తూంటాడు. ఆశ్రమాన్ని, మురారినీ

చూసుకుంటూ లక్షింపతి – బైరాగిగా, ఉత్తమోత్తమమైనజీవితాన్నిసంతృప్తిగా అనుభవిస్తున్నాడు – ఆ లక్షింపతి బైరాగినే నేను!" అని బైరాగి తాత తనకథ చెప్పడం ముగించి, త్రివేణివంక దీనంగా వేడుకుంటున్నట్లు చూస్తూ, "తల్లీ! నన్ను క్షమించగలవా?" అన్నాడు.

త్రివేణి శౌరిని బైరాగితాత చేతులకు అందించింది, అదే తన జవాబుగా. మురారి త్రివేణి ఒడిలో చేరి తమ్ముణ్ణీ తాతనూ చూస్తూన్నాడు.

ఆ రోజే సన్యాసులబృందం పర్యటన ముగించి వచ్చారు. బైరాగి లక్షింపతి మర్నాడే త్రివేణి, శౌరి, మురారిలతో మాధవీపురానికి ప్రయాణం కట్టాడు. సన్యాసులు దబ్బిద్చారు, ఆశీర్వదించారు.

*   *   *

మూర్తి నాట్యబృందంతో అలహాబాదు వచ్చాడు. అప్పుడు అక్కడ ఒక స్థానికఫోటో ఎగ్జిబిషన్ జరుగుతున్నది. మూర్తిని ఒకచిత్రం చాలా ఆకర్షించింది. ఒక ముసలి బైరాగి కళ్ళు మూసి ధ్యానంలో ఉండగా ఒక పసిపిల్లవాడు బైరాగి తెల్లటిగడ్డం పీకుతూ ఆడుకొంటున్నాడు. మరొక కొంచెం పెద్దగాఉన్న పిల్లవాడు పక్కనేనిలబడి చూస్తున్నాడు. ఆ పిల్లవాళ్ల తల్లిలాంటి ఒక యువతి రాటకు చేరబడి పరధ్యానంగా ఎటో చూస్తున్నది. ఉదయపుఎండ తమాషాగా పడుతున్నది. వెలుగునీడలు అద్భుతంగా ఉన్నవి. ఆ చిత్రంలో యువతి త్రివేణిలాగే ఉంది. మూర్తి ఆ ఛాయాచిత్ర గ్రాహకుడిని కలుసుకొని వివరాలు అడిగాడు. ఆ స్నేప్‌షాటు గంగ ఒడ్డున ఉన్న ఆశ్రమంలో తీసిందని తెలుసుకున్నాడు. ఆ చిత్రాన్ని ప్రథమ బహుమతికంటే చాలా ఎక్కువ మొత్తానికి కొనుక్కున్నాడు. ఆశ్ర

మానికి వెళ్లాడు. అక్కడున్న సన్యాసులు ఆ నలుగురూ ఆంధ్రాకు వాళ్ళ ఊరు వెళ్ళారని చెప్పారు. మూర్తి వెంటనే తిరుగుప్రయాణం కట్టాడు కింకిణికూడా బయల్దేరింది.

* * *

లక్షింపతి బైరాగి మాధవీపురం అంతా తిరిగి చూశాడు. మాలపల్లెలో బావులు, బడి, ఆస్పత్రి, లైబ్రరీ అన్నీ మూర్తి చేయించిన పనులే అనివిని చాలా పొంగిపోయాడు. కాని, మూర్తి ఎవరో అప్సరలాంటి నర్తకితో సంబంధం పెట్టుకొని తిరుగుతున్నాడని విని చాలా కలత పడ్డాడు.

త్రివేణి వేసినతాళం వేసినట్టుగానే ఉంది. తెరిచి పిల్లలతో ఇంట్లోకి వెళ్లిందో లేదో, ఎవరో ఆడవాళ్ళు వచ్చి మూర్తి గురించి ఆ మాటలే చెప్పారు. అది విని త్రివేణి ఏటికో గోతికో పరుగెట్టడమో, శోకాలు పెట్టడమో చేస్తుందనుకున్న వాళ్ళకి ఆశాభంగం అయింది. త్రివేణి వికసించిన ముఖంతో చాలా సంతోషించింది.

బైరాగి వచ్చాక త్రివేణి మనం వెళ్లిపోదాం అంది.

"పిల్లేదు! లక్షింపతి బతికేఉన్నాడు. లక్షింపతి శాసనం రద్దవుతుంది!" అన్నాడు లక్షింపతి బైరాగి

* * *

మరుసటిరోజునే మూర్తి, కింకిణి వచ్చారు. ఆనందమహల్ దగ్గిర గతాన్ని నెమరువేస్తున్నట్టు కూర్చున్న బైరాగిని చూస్తూనే త్రివేణి ఇంటికి పరుగెత్తారు.

కింకిణి ముందుగా లోపలికివెళ్ళింది. త్రివేణి, కింకిణి ఒకర్నొకరు ఎంతో తెలిసున్న వాళ్లలాగ కౌగలించుకున్నారు. "మూర్తిలాంటి పవిత్రమూర్తి హృదయంలో చెక్కు చెదరక నిల్చిన అదృష్టవంతురాలవు!" అని కళ్యాణకింకిణి త్రివేణిని అభినందించింది. ఆ వాళ్లిద్దరూ చాలా మాట్లాడుకున్నారు, అపోహలన్నీ తొలగిపోయినట్లుగా. కళ్యాణకింకిణి శౌరితో యివతలికొచ్చి కొడుకుని మూర్తికి అందించింది. మురారిని తాను ఎత్తుకుంది.

* * *

శౌరితో మూర్తి త్రివేణి ఆనందమహల్ ప్రవేశించారు. మురారినెత్తుకొని కింకిణి, ఆ వెనక బైరాగి వచ్చారు.

ఆ రాత్రి ఆనందమహల్ ఆవరణలో కళ్యాణకింకిణి ఊళ్లో వాళ్లు కనీ వినీ ఎరగని అద్భుత నృత్యప్రదర్శనం యిచ్చింది, ఆనందమహల్‌లోనే మురారి నృత్యకళానికేతనానికి ఆవిష్కరణ కూడా జరిగింది. కళ్యాణకింకిణి మురారిని పెంచుకుని, నృత్యంనేర్పి నటరాజమూర్తిని చేస్తానంది.

"లక్షింపతి శాసనం రద్దయింది రద్దవుతూనే అది అమలుకూడా జరిగింది." అని బైరాగి లక్షింపతి చెప్పి, మర్నాటి ఉదయాన్నే ప్రయాగకు ప్రయాణం కట్టాడు.